

Z Á R S Z Ó

Tisztelt tudományos szeminárium!

Miután az egyes témakörök vitáinak és előadásainak részleges szakmai összefoglalását a vitavezetők elvégezték, a zárzóban kizárólag a társadalmi-demográfiai prognózisok középtávu kutatási irányt érintő néhány következtetéssel, megállapítással szeretnék foglalkozni.

Az eredményekkel és hiányosságokkal foglalkozva elmondhatjuk, hogy az elmúlt két, két és fél évben végzett munka eredményeként a prognózisok készítésében új szakasz kezdődött, minőségileg új állapot jött létre. Elkészültek az új - az 1981-2000 közötti időszakra való - országos és területi népesség-prognózisok. Megkezdődött a prognózisok rendszerré szervezése. Ezalatt az idő alatt lényeges előrelépés történt azon az úton, amely az Intézetet és a prognózis készítésében közreműködőket a felhasználók partnerévé teheti, természetesen olyan mértékben, amilyen mértékben tudományos, demográfiai szempontból kifogástalan, de a társadalmi szükségleteket is figyelembe vevő munkát tud végezni és a munka eredményét el is tudja fogadtatni.

Erre mutat az, hogy

- a prognózisokat a népszámlálás adatbázisára építettük;
- területi egységekből építettük fel az országos prognózist;
- a KSH számítógépére szerveztük a prognózist;
- kialakulóban van a prognózisok kiadásának, publikálásának egy olyan rendje, amelyik már ezt a tudományos önállósodást tükrözi;
- megkezdődött az elemzések színvonalának javulása;
- tért nyert az intervallumokban való gondolkodás;
- most először nem a felsőbb változatokat választották ki a tervezés alapjául;
- módszertani előrehaladás történt;
- megkezdődött az alapkutatásokban résztvevő kutatók bekapcsolódása a prognózisok készítésébe;
- két és fél év alatt gyakorlatilag gondmentes együttműködés alakult ki a KSH érintett főosztályai és az Intézet között.

Természetesen nem teljeskörű ez a felsorolás, lehetne bővíteni. Nem lesz teljeskörű a következő felsorolás sem, amely a tanulságokkal vagy eredménytelenségekkel foglalkozik. A közelmulthoz viszonyítva az előrelépés kézzelfog-

34 Demográfiai prognózisok **265**

ható és érdemi, a lehetőségekhez és a tudományos igényekhez viszonyítva kifejezetten elégtelen és ugyanakkor hihetetlen erőfeszítések eredménye. Kissé konkrétan! Ez a két és fél év bebizonyította, hogy avval a munkastilussal, amit korábban megszoktunk az Intézetben, nem lehet eredményesen dolgozni. Az új felépítésű prognózisok számítógépre szervezéséből adódó követelmények olyannyira mások voltak, mint a korábbiak, hogy csak erőnket megfeszítve tudtunk ennek éppen, hogy eleget tenni.

Más munkastilust kíván egy ilyen kutatási irány felelős, koncepcionális szervezése, partnerként való együttműködés más intézményekkel és kutatókkal. Mérhetetlen nagy erőfeszítéseket tettünk; korszerűbb munkastilus esetén az eredmények kisebb erőfeszítésekkel is elérhetőek lettek volna. Például januárban készen volt az országos és területi népességelőreszámítás, ezek bevezető-elemző szövege 15-15 oldal. Kétszer 15 oldal megírása három és fél hónapig tartott. Igaz, hogy először csináltuk, igaz, hogy a team-munka most indult, de mondjuk meg magunknak nagyon világosan, ha a feladatok tovább nőnek - és tovább nőnek! - ilyen energiapocsékolásra egyszerűen nincs lehetőség. A lehetségesnél lassabb az előrehaladás azoknak a folyamatoknak a bemutatásában, amelyeket prognosztizáltunk és az eredmények mérlegelt, nemcsak számtömegként való továbbadásában.

Áttérnék a jövőbeni teendőkre:

- úgy tűnik, hogy a kutatási irány kereteit, teendőit, munkamegosztását, viszonylag jól fogalmaztuk meg, tehát nincs szükség változtatásra, a kitűzött feladatokat végre kell hajtani;
- minden prognózis esetében törekedni kell a társadalmi-gazdasági összefüggések, feltételek, hatások, szükségletek fokozottabb figyelembevételére;
- az alapkutatásokat az eddiginél jobban, egyre teljesebben be kell kapcsolni a prognóziskészítés, a kutatási irány munkájába;
- a prognózisok rendszerré való kiépítése, a hagyományos demográfiai prognózisok esetében előrehaladott állapotban van és reális célkitűzés, hogy ebben az időszakban létrejöjjön az országos, a területi és a család-háztartás prognózisok rendszere;
- a származtatott prognózisok közül azok, amelyekkel a kutatás foglalkozik a jövőben, gépre szervezhetőek még ebben a kutatási időszakban.

A viták során több kérdés nem, vagy csak részben tisztázódott. Ezek közül kettőt emelnék ki. Az egyik az, hogy milyen legyen a kapcsolatunk az újratermelés egészét átfogó, vagy legalábbis átfogni igyekvő makro-modellekkel? Azt javaslom, hogy most erre ne is válaszoljunk, keressük majd az alkalmat később, de a kérdést ne felejtsük el. A másik a "megrendelők" szerepe. Itt ket-tős célt kell megfogalmaznunk; egyrészt az adminisztratív-hivatali kiszolgáltatottság csökkentését, amiben értünk el eredményeket, másrészt a tudományos kapcsolatoknak a szorosabbá tételét, nemcsak az OT-val, hanem minden felhasználóval, ami feltétlenül lehetővé tenné a prognózisok, elsősorban a hipotézis-rendszerek jövőbeni jobb megalapozását. E célok megvalósításának a hogyanjára ugyanakkor e vita és a kutatási irány munkájának eddigi - két évi - tapasztalatai alapján sem igen lehet részletesebben válaszolni.

Kiemelten fontosnak tartom a prognózisok tudományos színvonalának és a felhasznált demográfiai módszereknek az összefüggését. Az Intézetnek általános felelőssége és meghatározó szerepe van a demográfiai módszertan művelésében. Ezért gondoljuk azt, hogy lesz haszna egy olyan intézeti kutatási iránynak, amelyek demográfiai módszerekkel foglalkoznak majd; ennek előkészítésére Habclicsek László kapott megbízást. Több összefüggésben is felmerült, hogy a demográfiai jelenségek egy részét csak akkor leszünk képesek a mainál jobban megmagyarázni, ha ezeket nemcsak demográfiai módszerekkel és más tudományágakkal is együttműködve kutatjuk. Ez az előzővel közel egyenrangú fontosságú kérdés és ezért várunk a jövőben eredményeket attól a másiktól, a népesedéspolitikához kapcsolódó intézeti kutatási iránytól, amely lényegében az ily módon eredményesebben kutatható jelenségeket kísérli meg átfogni a termékenység, a halandóság stb. területén. Ennek az előkészítésére Pongrácz Tiborné kapott megbízást.

Tisztelt tudományos szeminárium!

Itt két napon keresztül érdemi, nyílt, tudományos vita folyt. Ez érdemi kontrollját jelentette az eddigi munkának. Nyilvánosságot biztosított és hozzájárult a következő munkaszakasz előkészítéséhez. Nem tévedünk, ha úgy értékeljük e két napon végzett munkát, hogy az a meghívottak egy csoportjának távolmaradása mellett is sikeresnek tekinthető. A szeminárium ellátta funkcióját; a tudományos szemináriumok sorát a népesedéspolitikával foglalkozó kutatási irány munkája alapján rendezett szemináriummal folytatjuk - terveink szerint - 1984-ben. Végül jó példája volt ez a szeminárium az együttműködésnek elsősorban - és sajnos csak - a KSH-n belül. Ezeknek a gondolatoknak a jegyé-

ben mindenkinek köszönöm az elvégzett munkát és a tudományos szeminárium munkáját bezárom.